

Aurelia Grejner

Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

a.grejner@uwm.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4315-677X>

Małgorzata Adamczak

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

malgorzata.adamczak@amu.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5489-6787>

Beata Jankowiak-Konik

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

b.konik@uw.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6362-8631>

Stanowisko i rekomendacje Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych w kwestii stosowania narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji (GAI) w pisaniu prac naukowych

Streszczenie: Istniejące od 30 lat Stowarzyszenie Wydawców Szkół Wyższych zrzesza kilkudziesięciu wydawców akademickich z całej Polski, w tym wydawnictwa największych uczelni polskich, i jest istotnym elementem krajowego ekosystemu publikowania naukowego. Realizując swoją misję, którą jest promowanie polskiej nauki, rozwój nowoczesnych wydawnictw naukowych, dbałość o profesjonalizm oraz utrzymanie wysokich standardów publikacyjnych, stanowi uznany społecznie głos tego środowiska. Druga transformacja cyfrowa, jaką przechodzi obecnie akademicka branża wydawnicza, a także obserwacja bieżących trendów i wyzwań w obszarze komunikacji naukowej i coraz powszechniejsze stosowanie narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji (GAI) spowodowały konieczność wyrażenia opinii również przez SWSW i stworzenia rekomendacji, aby zachować właściwe standardy w publikowaniu naukowym. Wspierając stanowisko uznanych międzynarodowych instytucji zajmujących się rzetelnością naukową, SWSW publikuje wytyczne w zakresie etycznego stosowania tych narzędzi oraz przedstawia rekomendacje dla wydawców, redaktorów naukowych i autorów.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, GAI, genAI, publikowanie naukowe, etyka, etyczne publikowanie, wytyczne, stosowanie AI w nauce

Wprowadzenie

Stowarzyszenie Wydawców Szkół Wyższych (SWSW), założone w 1994 r. w Lublinie, obchodzi w tym roku 30-lecie swojej działalności. Jest to krajowa organizacja zrzeszająca kilkudziesięciu wydawców akademickich, w tym z największych uczelni publicznych (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Misją stowarzyszenia jest promowanie polskiej nauki poprzez rozwijanie nowoczesnej działalności wydawniczej, dbałość o profesjonalizm oraz utrzymanie wysokich standardów edytorskich, publikacyjnych i cyfrowych w publikacjach uczelnianych. Ponadto SWSW reprezentuje stanowisko oraz interesy wydawców akademickich wobec zewnętrznych podmiotów i instytucji państwowych, aktywnie uczestnicząc m.in. w działalności Polskiej Izby

Książki (Sekcja Wydawców Akademickich i Naukowych) oraz w Komisji ds. Wydawnictw Naukowych przy Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP). Organizacja jest również inicjatorem konkursów, jak „Gaudeamus” podczas Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie czy Konkurs o Nagrodę im. Księdza Edwarda Pudełki podczas Poznańskich Targów Książki, które promują najlepsze publikacje naukowe.

Stowarzyszeniu zależy na wysokim poziomie publikowanych prac naukowych (zarówno pod względem merytorycznym, jak i edytorskim), w związku z tym przygotowano zbiór etycznych i naukowych standardów wydawniczych upoważniających do stosowania etykiety recenzyjnej. Etykiety mogą stosować wydawnictwa zrzeszone w SWSW i przestrzegające wymienionych w dokumencie zasad. Szczególnie ważne jest, aby wydawnictwa zapewniały prawidłowy przebieg procesu wydawniczego, od recenzji po druk publikacji, zgodny z dobrymi praktykami wydawniczymi.

W związku z pojawieniem się nierzetelnych praktyk w procesie tworzenia publikacji naukowych i obawami o wiarygodność powstających tekstów w następstwie coraz powszechniejszego użycia narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji (*generative artificial intelligence*, GAI), w tym ChatGPT, Stowarzyszenie Wydawców Szkół Wyższych przedstawia stanowisko dotyczące etycznego stosowania GAI w procesie przygotowywania prac naukowych oraz rekomendacje dla wszystkich podmiotów biorących udział w procesie komunikacji naukowej, zwłaszcza autorów, redaktorów naukowych oraz wydawców.

Stowarzyszenie obserwuje rozwój wiedzy na temat wpływu narzędzi GAI na prace naukowe i będzie aktualizowało na bieżąco poniższe rekomendacje zgodnie z najlepszymi wzorcami polityki publikacyjnej.

Stanowisko SWSW

W odpowiedzi na udostępnienie do powszechnego użytku chatbota ChatGPT i innych tego typu narzędzi, SWSW przyłącza się do stanowiska światowych organizacji promujących rzetelne badania naukowe i etyczne praktyki publikacyjne oraz wielu uznanych międzynarodowych wydawców, m.in. Committee on Publication Ethics (Authorship..., 2023), World Association of Medical Editors (Zielinski i in., 2023), JAMA Network (Flanagin, 2023), Science (American Association for the Advancement of Science, AAAS), Springer Nature, oświadczając, że:

1. Autorem tekstów naukowych może być wyłącznie człowiek. Narzędzia AI, w tym chatboty jak ChatGPT, nie mogą zostać uznane za autorów/współautorów ani cytowane jako autorzy, ponieważ nie spełniają zasadniczych kryteriów wynikających z definicji autorstwa, zwłaszcza nie mogą ponosić odpowiedzialności za rzetelność, integralność i oryginalność pracy; nie posiadają zdolności do czynności prawnych i nie mogą zarządzać prawami autorskimi; nie są w stanie stwierdzić istnienia lub braku konfliktu interesów.
2. Autorzy korzystający z narzędzi AI przy pisaniu tekstów, gromadzeniu i analizie danych, tworzeniu elementów graficznych pracy są zobowiązani do uczciwego i w pełni transparentnego ujawnienia w sekcji „Materiał i metody” (lub innej stosownej sekcji), które narzędzie AI, w jaki dokładnie sposób i w jakim zakresie zostało użyte oraz jaki miało ono wpływ na daną pracę.
3. Autorzy ponoszą pełną odpowiedzialność za treść przesłanego manuskryptu, również za wszystkie fragmenty, które powstały przy użyciu narzędzi AI, a tym samym ponoszą odpo-

wiedzialność za wszelkie naruszenia etyki publikacyjnej. Należy pamiętać zwłaszcza o takich ograniczeniach cechujących narzędzia typu ChatGPT, jak:

- a. „halucynowanie”, czyli generowanie fałszywych informacji, które jednak brzmią wiarygodnie oraz poprawnie na poziomie językowym,
- b. plagiatowanie, cytowanie wprost lub zawłaszczenie pomysłu bez wskazania autorstwa,
- c. generowanie nieprawdziwych opisów bibliograficznych lub nawet całych bibliografii.

Rekomendacje dla wydawców i redaktorów czasopism oraz monografii naukowych

1. Redakcja czasopisma powinna sformułować klarowne zasady polityki dotyczące dopuszczalnego wykorzystania tekstu i elementów graficznych generowanych przez sztuczną inteligencję odpowiednio dla: autorów (najlepiej zamieścić je w „Wytycznych dla autorów”), redaktorów i recenzentów oraz zobowiązać wszystkie strony procesu wydawniczego do przestrzegania przyjętych zasad. Redaktorzy i recenzenci powinni każdorazowo ocenić zasadność wykorzystania w pracy narzędzi AI.
2. Zaleca się, aby przy zgłoszeniu manuskryptu autorzy zostali zobowiązani do przesłania stosownego oświadczenia dotyczącego wykorzystania przy tworzeniu pracy narzędzi wspomaganých AI, w tym chatbotów, dużych modeli językowych (LLM) czy kreatorów obrazów wraz ze szczegółowym opisem celu, zakresu i sposobu ich użycia, a także aby każdorazowo autorzy deklarowali weryfikację treści stworzonych przy pomocy sztucznej inteligencji pod kątem ich poprawności (autorzy powinni potwierdzić, że w pracy zawarto wyłącznie sprawdzone fakty, twierdzenia, wyniki; określić wykonane czynności mające na celu zmniejszenie lub wykluczenie ryzyka plagiatu; potwierdzić, że sprawdzone zostały wszystkie odwołania do cytowanych prac w tekście i bibliografii załącznikowej). Można postużyć się wzorem oświadczenia, przykładowo:

Podczas przygotowania pracy [TYTUŁ] autor/autorzy użył/użyli [NAZWA NARZĘDZIA] w celu [POWÓD]. [DOKŁADNY OPIS UŻYCIA]. Następnie autor/autorzy dokonał/dokonali dokładnej, krytycznej weryfikacji tekstu, zwłaszcza pod kątem możliwości wygenerowania nieprawdziwych, niekompletnych czy stronniczych informacji, wystąpienia plagiatu lub braku/nieprawidłowego przypisania autorstwa, i zredagował/zredagowali go odpowiednio. Autor/Wszyscy autorzy akceptuje/akceptują w pełni przesłany tekst manuskryptu, zapewnia/zapewniają o braku naruszeń etyki publikacyjnej i ponosi/ponoszą pełną odpowiedzialność za treść publikacji.

3. Redakcja czasopisma powinna wskazać konkretne miejsce w artykule, w którym należy zawrzeć szczegółową informację dotyczącą użycia narzędzi AI. Zaleca się, aby wspomaganie pisania tekstu narzędziami GAI odnotować na końcu w podziękowaniach lub wydzielonej sekcji manuskryptu zatytułowanej przykładowo: „Deklaracja użycia AI w procesie pisania pracy”, a w sekcji „Materiał i metody” zamieścić dokładne dane o narzędziu (nazwa, wersja, model) oraz powodzie, zakresie i sposobie jego zastosowania, łącznie z wszystkimi komendami (promptami) użytymi do uzyskania nowego tekstu, przekształceń tekstu lub konwersji tekstu na tabele czy ilustracje.

Wykorzystanie narzędzi AI w badaniach naukowych / zadaniach badawczych zaleca się odnotować w sekcjach „Abstrakt” oraz „Materiał i metody”, przy czym należy podać pełny prompt użyty do wygenerowania wyników badania, godzinę i datę zapytania oraz nazwę

i wersję użytego narzędzia AI, tak aby możliwe było powtórzenie badania i potwierdzenie wiarygodności wyników.

Dodatkowo, zgłaszając manuskrypt do publikacji, autor powinien zamieścić informację o użyciu narzędzi AI w liście przewodnim.

4. Narzędzia do wykrywania treści generowanych przez sztuczną inteligencję są wciąż niedoskonałe, dlatego redaktorzy powinni sprawdzać wszystkie zgłoszone teksty za pomocą programów antyplagiatowych i zastosować dodatkowo kilka różnych detektorów treści AI (można korzystać z powszechnie dostępnych, np. [Chat GPT Detectors](#)¹). Należy przy tym pamiętać o ograniczeniach technicznych detektorów treści AI i ryzyku błędnej klasyfikacji źródła pochodzenia treści.

Stosowane jest również rozwiązanie oparte na badaniu zgłoszeń środowiska naukowego o potencjalnych naruszeniach w zakresie nieujawnionego użycia narzędzi GAI, przy czym każde takie zgłoszenie podlega identycznej procedurze jak zgłoszenie plagiatu.

5. Wszyscy redaktorzy i recenzenci powinni być poinformowani o zasadach dotyczących stosowania narzędzi GAI (w tym chatbotów) do oceny manuskryptów, generowania recenzji czy korespondencji, i stosować się do nich. Jeśli ich użycie jest dopuszczalne, cele i sposoby wykorzystania GAI do komunikacji między redakcją, autorami i recenzentami powinny być ujawnione i dokładnie opisane. Redaktorzy i recenzenci są odpowiedzialni za wszelkie treści i cytaty generowane przez narzędzia AI, a także powinni mieć wiedzę na temat ograniczeń tych narzędzi. UWAGA: redaktorzy i recenzenci powinni mieć świadomość, że chatboty mogą zachować i udostępniać publicznie przekazane im dane wejściowe, w tym treść manuskryptu, co narusza poufność przesłanego materiału autorskiego.
6. Tworzenie obrazów i filmów przez generatywną AI spowodowało naruszenia praw autorskich oraz zasad rzetelności naukowej, które pozostają, jak na razie, nierozwiązane. Przestrzegając obowiązujących praw autorskich i najlepszych praktyk etyki wydawniczej, nie należy zezwalać na wykorzystanie tych materiałów w publikacjach, chyba że stanowią przedmiot badań danej pracy. Takie przypadki powinny być każdorazowo uzasadnione w momencie zgłoszenia manuskryptu i podlegać indywidualnej ocenie przez redaktorów i recenzentów.

Rekomendacje dla autorów tekstów naukowych

1. Autorzy ponoszą pełną odpowiedzialność za rzetelność, oryginalność, istotność i integralność swoich prac naukowych, w tym za wykorzystanie w nich narzędzi AI.
2. W Polsce kryteria autorstwa określa przykładowo *Kodeks Narodowego Centrum Nauki dotyczący rzetelności badań naukowych i starania o fundusze na badania* (Narodowe Centrum Nauki, 2016). Do obowiązków autora, które muszą być spełnione łącznie, należy:

---

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 29.04.2024 r.

- a. istotny wkład w koncepcję lub plan badań, lub w gromadzenie, analizę i interpretację wyników badań oraz
  - b. sporządzenie wstępnego dokumentu do publikacji i nanoszenie poprawek lub uwag krytycznych do części merytorycznej i doświadczalnej oraz
  - c. zaakceptowanie wersji końcowej przed wystaniem do druku oraz
  - d. przyjęcie odpowiedzialności za każdy aspekt badań w celu zapewnienia, że pojawiające się ewentualne pytania i niejasności dotyczące dokładności oraz rzetelności jakiegokolwiek części wykonanych prac będą odpowiednio sprawdzone i rozwiązane.
3. Narzędzia AI, w tym chatboty, nie mogą być podawane jako współautorzy prac.
4. Autorzy muszą być świadomi ograniczeń narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji, również chatbotów, jak ChatGPT, wynikających ze stronniczości, błędów i luk w wiedzy. Należy każdorazowo weryfikować dane wyjściowe, w szczególności zwrócić uwagę, czy nie zaistniał:
  - a. brak obiektywizmu treści, co jest związane ze sposobem trenowania systemu,
  - b. brak rzetelności: narzędzia generatywnej AI mogą tworzyć fałszywe treści, zwłaszcza w zakresie niszowych, specjalistycznych tematów lub treści, które brzmią wiarygodnie i poprawnie na poziomie językowym, lecz nie naukowym; mogą błędnie interpretować fakty i tworzyć nieistniejące bibliografie,
  - c. zniekształcony obraz sytuacji: niektóre narzędzia przeszkolono na treściach sprzed określonej daty i dysponują one niepełnymi danymi,
  - d. brak rozumienia kontekstowego: narzędzia generatywnej AI nie mogą zastosować ludzkiego sposobu rozumienia tekstu, zwłaszcza w przypadku wyrażen idiomatycznych, sarkazmu, humoru lub języka metaforycznego. Może to prowadzić do błędów / błędnej interpretacji generowanych treści,
  - e. brak odpowiednich danych treningowych: narzędzia generatywnej AI wymagają dużej ilości wysokiej jakości danych treningowych, aby osiągnąć optymalną wydajność. Jednak w niektórych dziedzinach lub językach takie dane mogą nie być łatwo dostępne, co ogranicza użyteczność modelu.
5. Autorzy powinni w sposób uczciwy i dokładny udokumentować wykorzystanie narzędzi AI w pracy, w tym podać nazwę narzędzia, cel, zakres i sposób użycia oraz wskazać konkretne polecenia/monity/komendy (prompty), zgodnie z polityką danego wydawcy lub czasopiśma. Autorzy powinni ponadto określić, jakie podjęli działania w celu zmniejszenia ryzyka plagiatu, przedstawienia rzetelnej, aktualnej wiedzy i zapewnienia ścisłości wszystkich podanych opisów bibliograficznych oraz prawidłowego oznaczenia autorstwa przytaczanych prac.
6. Każdorazowo należy weryfikować dane wyjściowe, sprawdzać ich wiarygodność i poprawić wszelkie błędy lub niespójności, ponieważ autorzy w pełni odpowiadają za całą treść zgłoszoną do publikacji.
7. Należy zwrócić szczególną uwagę na możliwość popełnienia plagiatu w przypadku wygenerowanego tekstu bez oznaczenia autorstwa przytoczonych fragmentów i dołożyć wszelkich starań, aby sprawdzić i zidentyfikować wszystkie odwołania.

8. Ze szczególną starannością należy weryfikować generowaną bibliografię oraz cytowanie źródeł, aby upewnić się, że wszystkie są wiarygodne oraz właściwie oznaczone i opisane.

Bibliografia:

1. Authorship and AI tools (2023). W: *COPE* [online]. [Dostęp 10.04.2024]. Dostępny w: <https://publicationethics.org/cope-position-statements/ai-author>.
2. FLANAGIN, A., BIBBINS-DOMINGO, K., BERKWITS, M., CHRISTIANSEN, S.L. (2023). Nonhuman “Authors” and Implications for the Integrity of Scientific Publication and Medical Knowledge. *JAMA* [online]. 329(8):637–639. [Dostęp 10.04.2024]. Dostępny w: <https://doi.org/10.1001/jama.2023.1344>.
3. NARODOWE CENTRUM NAUKI (2016). *Kodeks Narodowego Centrum Nauki dotyczący rzetelności badań naukowych i starania o fundusze na badania* [online]. [Dostęp 15.04.2024]. Dostępny w: https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/uchwaly-rady/2016/uchwala39_2016-zal1.pdf.
4. ZIELINSKI, C., WINKER, M.A., AGGARWAL, R., FERRIS, L.E., HEINEMANN, M., LAPÉÑA, J.F., PAI, S.A., ING, E., CITROME, L., ALAM, M., VOIGHT, M., HABIBZADEH, F. (2023). Chatbots, Generative AI, and Scholarly Manuscripts. WAME Recommendations on Chatbots and Generative Artificial Intelligence in Relation to Scholarly Publications. W: *WAME* [online]. [Dostęp 10.04.2024]. Dostępny w: <https://wame.org/page3.php?id=106>.